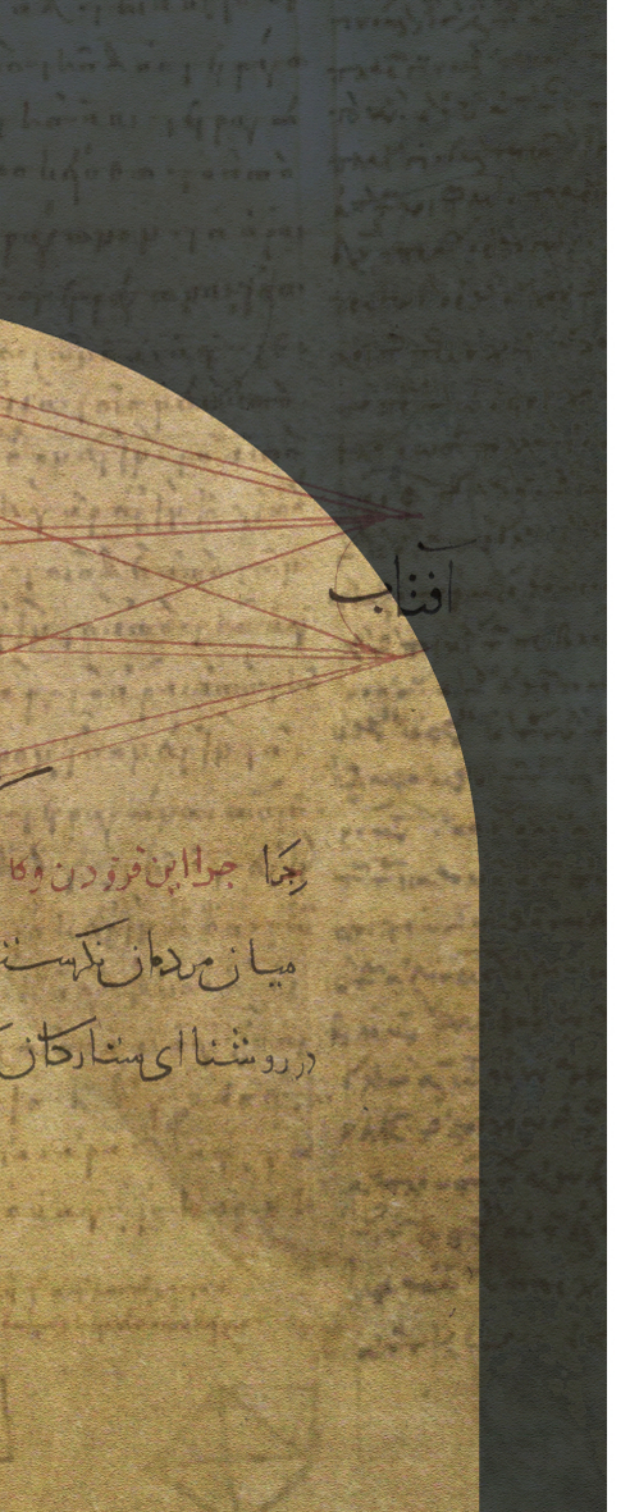
Hamid Parsanija

Nauka i filozofija

Centar za religijske nauke
Kom

آفتاب

Biblioteka
Savremeno religijsko mišljenje

Urednik
Dr Seid Halilović

Hamid Parsanija

NAUKA I FILOZOFIJA

Preveo s persijskog
dr Seid Halilović

Centar za religijske nauke „Kom”
Beograd
2012.

Naslov originala
Hamid Parsania
Elm va falsafe
Institut za islamsku kulturu i misao
Tehran, 2004.

Posvećujem
staratelju egzistencijalnom,
vođi upute i Vezi najčvršćoj,
u tminama Zemlje svetlosti božjoj.
O, Ali ibn Musa ar-Riza al-Murteza,
na dan godišnjice blagoslovena rođenja tvoga!

Prevodilac

Reč izdavača

Poslerenesansni čovek je, svim snagama, pokušao da se udalji od tradicionalne definicije nauke i filozofije. Na tom putu, on je ustanovio brojne i uglavnom oprečne nove definicije nauke. Usred sukoba različitih posvetovljenih pogleda, empiristička nauka je stekla dominaciju. Danas, u svetu, obrazovni sistemi i naučne institucije organizuju se na osnovu te definicije. Štaviše, naučne institucije se oštro protive tome da se u njihov rad uključe *nenaučni* elementi, ili, drugim rečima, naučne baštine koje ne slede principe empirističkog spoznajnog stadijuma. Iako joj je cilj bio da oslobodi čovečanstvo iz okova isključivih razmišljanja, verovanja i ideologija, ipak moderna nauka je, sama, nametnula najsuroviji ekskluzivistički stav i prognala iz kulturne i naučne baštine mnogobrojnih naroda one discipline koje su nekada utvrđivale i obogaćivale samu bit velelepnih civilizacija.

Religijska nauka, tako, već nekoliko vekova opstaje izvan visokih škola i univerziteta širom sveta. Ona je svakako, tu i tamo, očuvana zbog toga što raspolaže utemeljenim ontološkim i epistemološkim principima i ima jasnu definiciju koju ćemo razmatrati na sledećim stranicama.

U persijskom teozofskom miljeu, kome pripada i cenjeni autor ove knjige, religijski spoznajni stadijum trajno je inspirisao briljantnu organizaciju raskošnih tradicionalnih škola (*houze-je elmije*). U njima su izučavane sve discipline ondašnje nauke, kao što su: filozofija, to jest metafizika, gnoza, teologija, egzegeza, nauke o predanjima, jurisprudencija, književne nauke, aritmetika, astronomija i medicina. Metafizika je, onde,

bila ključna naučna disciplina, prosvetljena i predvođena ontološko-intuitivnim doktrinama religije. Knjiga koju smo uzeli u ruke, posebno na kraju osmog poglavlja, sadrži udubljujuća i logička obrazloženja o religijskoj prirodi islamske filozofije, i zbog toga ona ima svoj dodatni značaj.

Islamska filozofija, snagom svojih grandioznih predstavnika: Avicene, Sohravardija, Mula Sadre i brojnih drugih, prezentovala je snažne spoznajne okvire koji su obezbeđivali vitalni prosperitet tradicionalnih škola i štitili fundamentalna znamenja islamske civilizacije. U svetlu osnovnih principa svog teomonističkog spoznajnog horizonta, iranski muslimani su, posebno za vreme Safavida, realizovali svestrani napredak koji nije mogao da bude inspirisan modernizmom, nego je bio ukorenjen u savršenoj religijskoj duhovnosti i vrednostima.

Posvetovljeni zapadni tokovi poslerenesansnog mišljenja videli su u tradicionalnim školama i zadivljujućoj baštini religijskih nauka ozbiljnog protivnika svoje ekskluzivne dominacije u svetu. Nisu se takve škole suočile sa nemilosrdnom sudbinom – samo u domovini našeg autora. Naša slavna Gazi Husrev-begova medresa, utemeljena 1537. godine, bila je najvažnija institucija visokog islamskog obrazovanja u evropskom delu Osmanskog carstva. Međutim, ona je za austrougarsku upravu bila „konzervativna, nazadna, neorganizovana, zaostala" i nije odgovarala zahtevima više škole. Isto tako, sledeći komunističku ideologiju, Vlada Srbije je, februara 1952, izdvojila iz Beogradskog univerziteta Bogoslovski fakultet koji je ponosno inspirisao intelektualnu, duhovnu i društvenu samosvest ne samo studenata, već svih pravoslavnih vernika u regionu.

Mnogobrojnim savremenim izazovima religijskog mišljenja moramo pristupiti koristeći utvrđeno bogatstvo filozofskih demonstracija koje proizlaze iz teomonističkog spoznajnog stadijuma. Na to nam ova knjiga posebno skreće pažnju. Po-

slednjem poglavlju *Nauke i filozofije*, zbog toga, pridajemo izraziti značaj jer ono ilustruje fundamentalnu ulogu filozofskih razmišljanja u savremenim religijskim društvima i prezentuje objektivne rezultate naših meditacija u ovoj knjizi.

Poslednje poglavlje, nužno, moramo ponovo iščitavati i u posebnim geografskim uslovima južnoslovenskih hrišćana i muslimana. Na tragu toga, potrebno je prisetiti se *naših neizrecivih priča* o, primera radi, uvođenju veronauke u škole, u kojima apsolutna dominacija, čak i na samim časovima veronauke, ekskluzivno pripada empirističkoj definiciji nauke.

Iako se u prvom redu obraća studentima, profesorima i baštinicima filozofije, te društvenih i političkih nauka, ipak istaknuti današnji teozof prof. dr Parsanija, kroz ovu knjigu, upućuje poziv i svim našim muslimanskim, hrišćanskim i ostalim vernicima da zajedno razmišljaju o svojim zajedničkim problemima, o izazovima posvetovljene nauke koji korenito opterećuju instituciju svete religijske nauke, kao i o utemeljenom, ispravnom i savremenom obnavljanju principa i vrednosti njihovog zajedničkog spoznajnog stadijuma.

Seid Halilović
4. oktobar 2012, u Beogradu

Uvod

Hvala pripada Bogu koji poče znanjem da se manifestuje i intelektom da kreira[1], i blagosloveni bili odabrani Muhamed i časna mu porodica, što su rizničari božjeg znanja i božje prvo stvorenje[2].

Šta je nauka, a šta filozofija? U čemu se one razlikuju? Da li je filozofija neka vrsta nauke? Ako je filozofija posebna nauka, šta onda nju obeležava i kako je ona povezana sa drugim naukama? A ako filozofija nije nauka, da li ona pomaže i služi nauci, da li joj smeta, ili pak počiva u nekom odvojenom stadijumu i nikako se ne dodiruje sa naukom?

Da li definicija filozofije i nauke i njihova razlika proizlaze iz naših dogovora, što bi značilo da će odgovori na spomenuta pitanja uslediti nakon dogovora koji ćemo mi, s obzirom na svoja lična iskustva ili zahteve kulture i društvenih običaja,

---

1 Prva manifestacija *božja* predstavlja stepen znanja Biti o Sebi samoj, kao realno jednoj. U tom egzistencijalnom, višnjem stepenu koji nadilazi stvorenja i koji, istovremeno, nije sama Bit božja apsolutna – sagleda se isključivo Bit, bez mnoštva koje je utisnuto u to jedinstvo. *Ispod* sveta znanja božjeg, nalazi se prva *stvorena* manifestacija, to jest Prvi intelekt. O ovim podelama, kao i o svim detaljima u vezi sa pojedinačnim egzistencijalnim stepenima, opširno su pisali brojni markantni predstavnici islamske doktrinarne gnoze u okviru svojih skrupuloznih studija o hijerarhiji univerzuma. (*Nap. prev.*)

2 Bezgrešni egzistencijalni staratelji, u svetu *stvorenja*, poistovećeni su sa stepenom Prvog intelekta i podržani od njega koji biva Duhom svetim. No, oni se ne zadržavaju na tom stepenu, nego, u okrilju svog *starateljstva*, ulaze u svet znanja božjeg, to jest poistovećuju se sa Prvom i Drugom manifestacijom božjom. (*Nap. prev.*)

zaključiti u vezi sa definicijom filozofije i nauke? Ako nije tako, koja onda definicija, ustanovljena da bi odredila filozofiju i nauku, jeste ispravna i realna definicija, te na osnovu kojeg dokaza ona biva ispravna?

Pitanja kao što su ova pobuđuju niz studija, koje će biti podvrgnute našim razmatranjima u tri sledeća dela i u okviru dvanaest poglavlja.

Prvi deo se usmerava na različite postojeće definicije filozofije, kao i nauke. U ovom delu, kroz pet poglavlja, razmotrićemo značajnih pet definicija i uredno, u nekoliko odeljaka, naznačiti šta svaka od tih definicija implicira.

Prvi odeljak, koji se promatra nakon svake definicije, objašnjava da li filozofija, na osnovu date definicije, ima kognitivnu vrednost ili je lišena bilo kakve kognitivne dimenzije te predstavlja, isključivo, neku vrstu misaone i imaginarne igre.

Drugi odeljak se koncentriše na predmet filozofije i nameće pitanja o tome da ako filozofija, na temelju date definicije, raspolaže kognitivnom vrednošću, da li onda njen predmet realno i objektivno postoji ili njoj nedostaje spoljašnji predmet, što bi značilo da ona razmatra, isključivo, čovekove misaone aktivnosti koje se sprovode na putanji sticanja realnih saznanja. Drugačije kazano, u ovom odeljku se govori o tome da li je filozofija nauka prvog reda ili nauka drugog reda.

Pod naukom prvog reda misli se na nauku koja, direktno, razmatra i ispituje spoljašnje realnosti, dok je drugog reda ona nauka koja za predmet svojih studija uzima već nastale nauke prvog reda i počinje da ih proučava. Predmet nauka drugog reda nije sami spoljašnji svet, već spoznaja o realnosti, a spoznaja jeste realnost koja nastaje u domenu čovekove misli.

Treći odeljak predstavlja, s obzirom na datu definiciju filozofije, moguću definiciju ili definicije ostalih nauka osim filozofije. U ovom odeljku biće govora o kognitivnoj vrednosti tih nauka.

Četvrti odeljak je o odnosu između filozofije i ostalih nauka. U ovom odeljku, ili će biti opovrgnut bilo kakav odnos između filozofije i nauke, ili će biti proglašeno da je filozofija temelj, a da su ostale nauke sporedne, odnosno da su ostale nauke temelj, a da je filozofija sporedna, ili će pak biti prosuđeno da su nauka i filozofija u uzajamnom odnosu.

Peti odeljak je vezan za metodu filozofske spoznaje, na osnovu date definicije. Znači, ako filozofija bude posedovala pozitivnu kognitivnu vrednost, onda će metoda njene spoznaje moći da bude osetno-empirijska, racionalna, ili intuitivna, odnosno neposredna.

Šesti odeljak je u vezi sa metodom spoznaje ostalih nauka.

U drugom delu, prosuđivaćemo o ispravnosti ili pogrešnosti definicija iz prvog dela. Središnje mesto u ispitivanjima u ovom delu pripašće ispravnoj, to jest prvoj definiciji. Drugi deo obuhvata pet poglavlja.

U šestom poglavlju, prvom u ovom delu, filozofija će biti predstavljena kao nauka koja nastaje udubljivanjem u postojanje i prvim odbleskom svetlosti egzistencije unutar horizonta čovekove misli. Usled toga, u sedmom poglavlju, biće opovrgnute druge definicije nauke i filozofije koje, na različite načine, završavaju u sofistici i skepticizmu.

Osmo poglavlje se osvrće na podlogu i putanju razvoja pojmovnih nauka, to jest na logiku, i razjašnjava njenu ulogu u dospevanju do teorijskih saznanja.

U devetom poglavlju, obrazložićemo neke razlike između filozofije i drugih nauka, kao i ulogu filozofske nauke u tome da obezbedi počela i principe ostalih nauka, dok ćemo u desetom poglavlju usmeriti pogled ka sferi intuicije i nebu egzistencije, odakle filozofija i počinje.

U tom poglavlju, postaće uglađene religijska suština nauke i neprekinuta veza između nauke, od njenog začetka do kraja, i religije.

Treći deo, pod naslovom „Sekularna i religijska nauka", sadrži studiju koju sam izložio na seminaru *Religija i posvetovljenost (sekularizacija),* 9. juna 1997, na Univerzitetu medicinskih nauka u [iranskom] gradu Sari. Ta studija je, u ovoj knjizi, podeljena na dva dela. Prva polovina sačinjava jedanaesto poglavlje knjige, sa naslovom „Religijska i svetovna nauka", i bavi se određenim razlikama između te dve nauke i njihovim društvenim aplikacijama. Druga polovina jeste i završno poglavlje ovog spisa i nosi naslov „Neizrecive priče". U tom poglavlju, osvrnućemo se na način susreta dve kategorije nauke, religijske i svetovne, u iranskom društvu. Premda zaposeda zvanične naučne institucije u iranskom društvu, svetovna nauka ne odnosi uspeh u tome da istisne temelje i osnove religijske nauke i to prouzrokuje brojna komešanja i naučne i društvene teškoće sve do Islamske revolucije, pa i posle nje. Pisac je drugu epizodu ovih priča preneo u poslednjem poglavlju svoje knjige *Hadis-e pejmane* [Beseda zaveta].

Prvi i drugi deo ove zbirke nastali su u okviru diskusija na predavanjima koja sam održao na Fakultetu društvenih nauka Tehranskog univerziteta, 1995. i 1996. godine. Slavljeni Bog je, aprila 1997. godine, podario piscu uspeh, u časnoj Meki i Medini Poslanikovoj, da te diskusije sabere i preuredi.

Njemu što me je zadužio, hvala.

Sadržaj

Reč izdavača 7

Uvod 11

Deo prvi
Nauka i filozofija 15

Poglavlje 1. Univerzalna nauka i pojedinačne nauke . . . 17
Poglavlje 2. Filozofske besmislice 29
Poglavlje 3. Naučna filozofija 37
Poglavlje 4. Kritika uma 41
Poglavlje 5. Dvostruki relativizam 49

Deo drugi
Filozofija i religija 65

Poglavlje 6. Praskozorje postojanja 67
Poglavlje 7. Skrivena sofistika i skriveni skepticizam . . . 81
Poglavlje 8. Logički delokrug filozofije i nauke 105
Poglavlje 9. Filozofski principi i misaone pretpostavke . . 119
Poglavlje 10. Nebesa intuicije i religijske suštine nauke . . 127

Deo treći
Sekularna i religijska nauka 137

Poglavlje 11. Religijska i svetovna nauka 139
Poglavlje 12. Neizrecive priče 155

Hamid Parsanija
NAUKA I FILOZOFIJA

Izdavač
Centar za religijske nauke „Kom”
Resavska 76/II, Beograd
www.centarkom.rs

Recenzent
Prof. dr Drago Đurić

Stručna redakcija
Dr Tehran Halilović

Lektura i korektura
Spomenka Tripković

Slog, prelom i korice
Mario Lampić
Studio za grafički dizajn „Laterna Media”
Beograd

Štampa
„Službeni glasnik”
Beograd

Tiraž
500 primeraka

ISBN 978-86-89437-00-3

Prvo izdanje
Beograd
2012.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

1
001

ПАРСАНИЈА, Хамид, 1958–
Nauka i filozofija / Hamid Parsanija ; preveo s persijskog Seid Halilović. - 1. izd. - Beograd : Centar za religijske nauke „Kom", 2012 (Beograd : Službeni glasnik). - 20 cm

Prevod dela: Elm va falsafe / Hamid Parsania. - Tiraž 500. - Str. 7–9: Reč izdavača / Seid Halilović. - Napomene i bibliografske reference uz tekst.

ISBN 978-86-89437-00-3

a) Наука b) Филозофија
COBISS.SR-ID 195186700

Prevod dela Hamida Parsanije *Nauka i filozofija*, koji je sačinio dr Seid Halilović, od višestruke je koristi. Retki su prevodi iranskih mislilaca kod nas. Posredstvom ovog prevoda upoznajemo se sa nešto drugačijom perspektivom iz koje se može gledati na odnos između filozofije, nauke i religije. Posebnu heurističku vrednost ima to što Parsanija svoje razmatranje dovodi u dijalog sa novovekovnim evropskim gledanjima na ista pitanja. Tako se publici, koja je uglavnom upoznata sa evropskom tradicijom, olakšava savladavanje bogate tradicije koja dolazi iz njoj vrlo malo poznatog podneblja. Naše čitateljstvo, uključujući dobrim delom i stručnu publiku, najčešće ima samo puko istorijsko znanje, i to neretko samo o islamskim misliocima iz dublje prošlosti, dok je njegova erudicija skoro nikakva kada je reč o savremenim misliocima. Prevodom ovog dela Hamida Parsanije to stanje se može makar malo korigovati.

Pored naučne i filozofske vrednosti ovog dela, potrebno je posebno istaći njegovu informativnu vrednost. Naime, čitalac će se, uronjen u glavnu temu izlaganja, spontano i bez nekog posebnog napora, upoznati sa mnogim doktrinarnim stavovima savremenog islama, kao i sa nekim važnim činjenicama moderne istorije. Informativnosti prevoda mnogo je doprineo i prevodilac dr Seid Halilović svojim vrlo instruktivnim napomenama uz neke elemente islamskog učenja koji su našoj čitalačkoj publici manje poznati ili skoro nepoznati, a koje autor, imajući u vidu publiku za koju piše, izlaže u formi samorazumljivosti.

Prof. dr Drago Đurić
Filozofski fakultet u Beogradu

Biblioteka
Savremeno religijsko mišljenje

Iako joj je cilj bio da oslobodi čovečanstvo iz okova isključivih razmišljanja, verovanja i ideologija, ipak moderna nauka je, sama, nametnula najsuroviji ekskluzivistički stav i prognala iz kulturne i naučne baštine mnogobrojnih naroda one discipline koje su nekada utvrđivale i obogaćivale samu bit velelepnih civilizacija.

Religijska nauka, tako, već nekoliko vekova opstaje izvan visokih škola i univerziteta širom sveta. Ona je svakako, tu i tamo, očuvana zbog toga što raspolaže utemeljenim ontološkim i epistemološkim principima i ima jasnu definiciju koju razmatramo na stranicama ove knjige.

ISBN 978-86-89437-00-3